

BİR ŐEHİR RUHU: ZONGULDAK*

İrem HATIL

Gün batımının en güzel olduğu Őehirlerden biri, Zonguldak...

Emeğin Şehri...

YeŐilin ve mavinin Şehri...

Kömürün Şehri....

*Şimdilerde ise 30 büyükŐehirin yanındaki ufacık nüfuslu, büyükşehir ruhlu
“ve Zonguldak” tabiriyle anılan Őehir...*

* **Künye:** Hatil, İrem (2020). “Bir Őehir Ruhu: Zonguldak”. Simit ay Betik, S. 1, s. 43-46.

Çok da uzak olmayan bir zamanda bu güzel gün batımıyla sosyal medyaya, haberlere düşen şehrim, şimdilerde her yerde “30 Büyükşehir ve Zonguldak” tabiriyle yasaklar kapsamında...

Zonguldak; emeğin şehri, madenci şehri, kömürün şehri...

Türkiye'nin hangi alanda olursa olsun taş kömürü ihtiyacını Zonguldak sağlamış ve sağlamaktadır. Uzun Mehmet'in kömürü bulmasıyla başlayan bu hikâye, sadece Zonguldaklılara değil, Türkiye'nin birçok yerinden çalışmaya gelenlere iş kapısı olmuştur. Yıllardır şehrin en büyük geçim kaynağı olan kömür, Zonguldak'a elbette çok fayda sağlamıştır. 1950'lerde, 60'larda, 70'lerde “Türkiye'nin Almanya'sı” olarak anılmasına ve gelişmişliğin, kazancın üst düzeylere çıkmasına katkı sağlamıştır.

Tabii ki bu emeğin karşısında kazanılan kazancın (ki hiçbir zaman karşılığı olmayan bir iştir, madencilik) yararlarının yanında taş kömürü ocaklarının madencilere, emekçilere büyük zararları da olmuştur. Grizu patlaması çok sık görülmesi de bunlardan ilkidir ve ölümcüldür. 20-25 yılda emekli olan taş kömürü işçilerinin çoğu, yaş ilerledikçe akciğerlerinden rahatsızlanmaktadır. Ya koah olurlar ya akciğerlerine bir tümör gelir, oturur. Peki neden mi? Yerin binlerce metre altında ocaklarda o kömürün tozunu yutmaktan, havasını solumaktan. Şehrin geçim kaynağı olan kömür; tozunu, dumanını havaya bıraktığı gibi emekçinin ciğerine de bırakır. O kömür tozu, havası zamanla ciğerde kistleşir, taşlaşır, birike birike zamanla işçiyi akciğerinden hasta eder. Bu yüzden, bu şehirde taş kömürü maden işçileri erken emekliliklerine rağmen genç ve orta yaşlarında ciğerleri alarm vermeye başlar; solukları daralır, nefes alamaz hale gelirler. Sonları benzerdir işçilerin. Onlar işçidir, emekçidir, ameledir. Zonguldak'ın onlar için bir de “Amele Birliği Hastanesi” vardır, şimdilerde adı “Uzunmehmet Göğüs ve Meslek Hastalıkları Hastanesi”...

Zonguldak'ta ya sen madencisindir ya baban ya deden ya amcan ya dayın ya abin... Belki bu kişilerin hepsi madencidir, tüm akrabaların madencidir.

Kömüre Vefa, Ocağa Veda

*Münavebeli işçiler geldi
Mürettep köylerden
Hürya indiler tirenden
Önce tike, pul ve kuponlarını aldılar.
Hodolaları hürriyelerinin içindeydi
Çoğunun ayağında çarıkları,*

*Yüksekten gelenlerin geyleleri vardı.
Bıldırlarda ne çarık ne geyle
Yalın ayak başı kabak.
Ocakta ateş nefese
Lağım da kör nefese takılmayanlar
Ulaşmak için paydosa
Aşağıdan, yukarıdan
Varda dediler, Yısa dediler
Hapçılar, saçcılar, keseneler, götürüler
Düğmeciler, barutçular, lağımçılar
Kazmacılar damcılar yedekleriyle
Kılavuzdan yürüdüler arabeş'e
Üsküp başından
Çıktılar baca ağzına.
Bir kez daha ulaştılar aydınlığa
Geçmiş olsun.
Ocağa girenlerde tıs yok
Uğur ola.*

Ekrem Murat Zaman

Biten gece vardiyasının ardından baban gelir sabah eve, simsiyah... Göz kapaklarına, kirpik diplerine bile oturmuştur kömürün tozu, karası. Yıkansa bile o kirpik dipleri kömür tozundan siyahtır, sürmeli zannedersin madenci gözlerini. Eve girmez çünkü kirlidir. Kirliliği iş kıyafetlerini hep aynı yere asar, önce temizlenir sonra eve girer. Oysa onunki kirlilik değildir; emeğidir, gece boyunca kazdığı kömürün, hakkıyla kazandığı paranın “kara” görünümü, “bembeyaz” emeğidir. Ne demiş Orhan Veli:

*Siyah akar Zonguldak'ın deresi
Yüz karası değil, kömür karası
Böyle kazanılır ekmek parası*

Zonguldak'ın ruhunda ne vardır? Emek vardır, çalışmak vardır.

Zonguldak'ın kaderinde ne vardır? Erken yaşta ciğer hastaları, hava kirliliği, maden, kömür vardır.

İşte bu yüzden tüm dünyayı etkileyen Covid-19 salgını önlemleri kapsamında, ülkemizde büyükşehirlerle kafa tutuyor küçücük Zonguldak. Yorgun ciğerleri olan şehrimiz daha da önem arz ediyor şimdilerde. İşte bu yüzden “30 Büyükşehir ve Zonguldak” ...

Ne demişlerdi Zonguldak için “Büyükşehir olmanın nimetlerinden faydalanamayıp salgın anında büyükşehir gibi davranması beklenen Zonguldak... Çünkü neden? Çünkü madencilik. Çünkü yeraltında harap düşen akciğer... Ve buna bağlı olarak artan kanser. Matruşka bebeği gibi dramın içinden dram çıkıyor.”